

E v c - Â r â Saz Semâîsi

NEY

Dilhayât Kalfa

Usûlü : Aksak Semâî [10 / 8]

1 . H a n e / (Hane-i Evvel) / (Serhane)

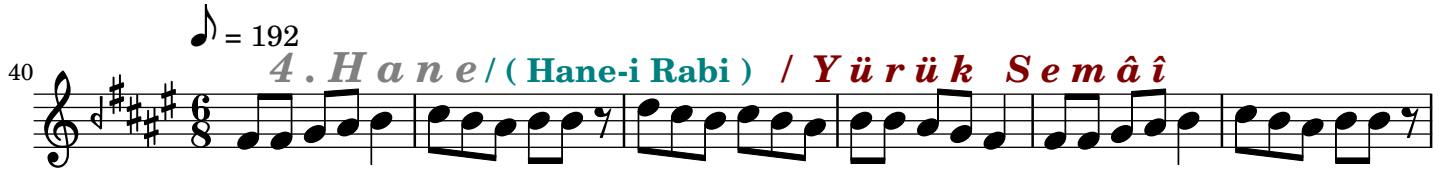

2 . H a n e / (Hane-i Sani)

3 . H a n e / (Hane-i Salis)

S O N / (T e m m e t)

Tanburi

Dilhayat Kalfa

Dilhayat Kalfa, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk kadın besteci olan Reftar Kalfa'dan sonra bilinen ikinci kadın bestecidir. Yaşamı hakkında neredeyse yok denecek kadar az bilgi olmasına rağmen, bestelerinin müzik kalitesi günümüze kadar tartışılmaz yerini korumuştur. Dilhayat Kalfa, adındaki Kalfa sıfatından da anlaşılacağı gibi, sarayda yetişmiş ve gene sarayda Kalfa rütbesi kazanacak önemli bir idari görevde bulunmuş bir kişidir. Araştırmacı Talip Mert, 16.10.1998 tarihinde Osmanlı Arşivi'nde, Dilhayat Kalfa Terekesini (Dilhayat Kalfa'nın Mirası) buldu ve günümüz Türkçesi ile yayımladı. Talip Mert'in bulduğu belge Hicri 1150 (1737) tarihlidir ve Dilhayat Kalfa'nın ölüm tarihinin 1737 olduğunu belgeler. Dilhayat Kalfa'dan mirasçılara kalan malları içeren bu liste, Dilhayat Kalfa'nın kitapları, saatleri, mücevherleri, kürkleri, seccadeleri, işlemeleri, tombakları, cam eşyaları, mutfak eşyaları gibi özel objeleri içermekte ve Dilhayat Kalfa'nın günlük yaşamı ve yaşam standardı konusunda bilgi vermektedir.

Dilhayat Kalfa besteleri, Darüelhan Tasnif Heyeti (günümüzdeki Konservatuar) tarafından tesbit edilmiş eserler arasında yer almaktadır. Ayrıca 18. yy. güfte mecmualarından olan Hekimbaşı Mecmuası'nda 'Dilhayat' adına kayıtlı Rast ve Eviç makamlarında murabba beste ve Segâh makamında bir semâî'yle birlikte on üç eseri bulunmaktadır.

Diğer Osmanlıca kaynaklarda ise yüze yakın eserinin olduğu bilgilerine rastlanmaktadır. Fakat bu eserler günümüze ulaşmamıştır.

Dilhayat Kalfa'nın günümüze ulaşan besteleri, klasik Türk müziğinin teknik ve estetik açıdan önemli örnekleri arasında sayılır. Makam seyirleri, prozodi mükemmeldir. Dilhayat Kalfa özellikle Evcara makamındaki eserlerinde, bu makamın melodik seyir ve hareketini kusursuz bir biçimde tarif etmiş ve evcara makamına kişilik kazandırmıştır. Evcara makamındaki bir peşrevi ve saz semâisi klasik Türk müziğinde özel kıymete sahip iki eser olarak tanımlanır. Diğer makamlarda bestelediği eserlerinde de usul, makam ve güfte kullanımı son derece ölçülüdür. Güfte seçmekte de oldukça titiz olduğu gözlemlenen Dilhayat Kalfa, mana ve melodik cümle ilişkisinde uygunluğa özen göstermiştir.

Dilhayat Kalfa eserlerini bestelerken çifte düyek, remel, devrikebir, hafif muhammes gibi büyük usulleri kullanmıştır.

Dilhayat Kalfa hakkındaki belgelerde, kendisinin tambur çaldığı da belirtilmektedir.

Dârü'l-Elhân Tarihçesi

Dârü'l-Elhân, "nağmeler evi" anlamını taşıyan Türkiye'nin ilk resmi müzik okulunun adıdır. Adında "dâr" sözcüğü bulunan bütün kurumlar gibi "ev, yuva" sıcaklığı taşıdığı bir dönemde kurulmuştur. Dârü'l-Elhân'ın hazırlayıcısı olan kurum, 1914'te Şehremini Cemil Paşa (Topuzlu) zamanında faaliyete başlayan Darülbeyt'in müzik koludur. İstanbul Şehremaneti'ne bağlı olarak kurulan Darülbeyt, tiyatro, yapılmış bir formdur. Değişik türleri bulunmakla birlikte sahne musiki, Türk ve Batı musikisini bir arada ele almaya çalışan ulusal bir konservatuardır. Musiki bölümü Şark ve Garp olarak ikiye ayrılmış, müdürlüğüne ya da hanelere ayrılmıştır. Her mısradan sonra terennüm ise Ali Rifat Bey (Çağatay) getirilmiştir. Türk musikisinin çöküşünü engellemek, halka devreleri gelir. Bu sebeple birinci, ikinci, dördüncü düzeyli müzik beğenisini aşlamak ve bazı temsillerde yer alacak müzik eserlerinin mısraların bestesi aynıdır. Üçüncü mısra miyanı teşkil ulusal karakterde bestelenmesine yardımcı olmak üzere oluşturulan bu bölümün eder. Bestesi diğer mısralardan farklıdır; makam hocaları Tanburi Cemil Bey, Zekâizade Ahmet Efendi, Ali Rifat Bey, Abdülkadir Bey geçkileri bu bölümde yapılır. Yürük semâilerde usul gibi dönemin üstad müzisyenleri ve parlak icracılarıdır. Şehzadebaşı, Letafet geçkileri yapılmaz. Apartmanı'nda başlayan ve Ferah Tiyatrosunun arka sokağında beyaz bir konağa taşınan Musiki kolu Birinci Dünya Savaşı'nın olağanüstü koşullarında fazla sürmüyerek 14 Mart 1916'da kapatılmıştır.

Kaynak :
<http://osmanlimuzigi.istanbul.edu.tr/?p=6378>

Aksak Semâî Usûlü

*) On zamanlı altı vurgulu Türk musikisinde çok kullanılmış usûllerimizdendir.

*) Aksak usulünden bir fazla zamanı (KE) vurgusuna ilave edilerek (KÂ) vurgusuna dönüştürülmesinden ibarettir. Dini musikimizde Mevlevi ayinerindeki saz bölümlerinden (çok kısa) başka yerde kullanıldığı görülmemiştir. Bütün saz semâileri (dördüncü haneler hariç) bu usülle bestelenmiştir. Klasik faslımızın bestelerden sonra okunan sözlü eser olan Ağır Semâiler'in çoğu bu usülle bestelenmiştir.

*) 10/16 rakkamı ile gösterilen mertebesine CURCUNA usûlü denir. Curcuna usûlü ismini alan DÜM(5) - TE (2) - KA (3) kalıbında kullanılmıştır.

*) İkinci mertebesine AKSAK SEMÂİ, üçüncü mertebesine AĞIR AKSAK SEMÂİ denir. İki değişik Türk Akseğinin birleşmesinden meydana gelmiştir.

Aksak Semâî Dar b Usûlü

1. Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
2. Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
3. Darb : (Ka-A) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
4. Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
5. Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
6. Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Yürük Semâî Usûlü

*) Altı zamanlıdır.

*) 3 tane 2 zamanın veya iki tane 3 zamanın, başka deyimle, üç Nim Sofyan veya iki semâinin birbirine eklenmesinden meydana gelmiştir (2+2+2=6 veya 3+3=6).

*) 6/8'lik birinci, 6/4'lük ikinci, 6/2'lik üçüncü mertebeleri kullanılmıştır. 6/8'lik mertebeye Yürük Semâî, 6/4'lük mertebeye Sengin Semâî, 6/2'lik mertebeye Ağır Sengin Semâî demek doğru olur. Fakat bu bizde karıştırılmış ve 6/8 ve 6/4'lük mertebeler çok kere birbirinin adını almıştır.

*) 6/8'lik ve 6/4'lük fasulların Yürük Semâilerinin mecburi usûlüdür. Yürük Semâî formasında her zaman kullanılmıştır. Zaten Ağır Semâîler ya 10/8'lik, 10/4'lük veya 6/4'lük, 6/2'lik mertebesini, yani Ağır Sengin Semâî usûlünü kullanmak en doğru olanıdır. Fakat yukarıda söylendiği gibi bu, bizde karıştırılmıştır.

*) Klâsik musikimizin en hareketli beste şekillerinden biridir. Bu türün de sözleri dört mısra, yani murabba'dır. Ritm şekli olarak yürük semâî usûlünün 6/4 ile 6/8 mertebeleri kullanılır. Çok kullanılmış ve çok beste en çok şu şekli görülür: Dört mısra ikişer mısralı iki bende Her mısradan sonra terennüm eder. Bestesi diğer mısralardan farklıdır; makam geçkileri bu bölümde yapılır. Yürük semâilerde usul geçkileri yapılmaz.

Yürük Semâî Dar b Usûlü

[6 / 8] 'lük Yürük Semâî Mertebesi

1. Darb : (Düm) / [1/2 Zamanlı ve Kuvvetli]
2. Darb : (Tek) / [1/2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
3. Darb : (Tek) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
4. Darb : (Düm) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
5. Darb : (Te-Ek) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]